

ΑΡΓΟΣ μία σύγχρονη πόλη 3000 έτών κινδυνεύει

Τό Νοέμβρη 1981, ή Γαλλική 'Αρχαιολογική Σχολή όργάνωσε μία διάλεξη με θέμα τό "Αργος. Πρόκειται για μία έλληνογαλλική συνεργασία με διεπιστημονικό χαρακτήρα που όφειλεται στήν πρωτοβουλία τού 'Υπ. Πολιτισμού' (Άρχαιολ. 'Ηπερεσία'). Η συνεργασία αύτή άρχαιολόγων, άρχιτεκτόνων, οικονομολόγων και ίστορικών ύποτελεῖ ένα ύπόδειγμα διεπιστημονικής έρευνας, έτσι όπως θά ήταν εύχης έργο νά έφαρμοστεῖ καί σέ άλλεις πόλεις καί κέντρα.

'Αρχαιολογία καί πολε- οδομία τού "Αργους

Olivier Picard

Διευθυντής τῆς Γαλλικῆς
'Αρχαιολογικῆς Σχολῆς

Ο αναγνώστης ίσως άναρωτηθεί γιατί η Γαλλική 'Αρχαιολογική Σχολή άνελαβε τίς άνασκαφές τού "Αργους κάτω από τόσο δυσμενείς συνθήκες, σε μία δηλαδή περιοχή δησου ή οικο-

δομική δραστηριότητα βρίσκεται σέ μεγάλη έξαρση. Ιωάς άκομα σκεφτεῖ διτί η Σχολή άποκλίνει άπο τόν άρχικό της στόχο, πού είναι ή μελέτη τῆς κλασικῆς άρχαιολογίας, καθώς καπαπίνεται μέ τό «επικίνδυνο» θέμα τῆς σύγχρονης πολεοδομίας.

Πιστεύω, δώμας, διτί στην πραγματικότητα έμεινε πιστή στήν άρχική της άποστολή. Η Γαλλική 'Αρχαιολογική Σχολή ιδρύθηκε τό 1846 μέσα στο κλίμα συμπάθειας άπεναντι στήν 'Ελ-

ληνική 'Επανάσταση πού έπικρατοῦσε σ' όλόκληρη τήν Εύρώπη.

Η Δημιουργία τῆς Σχολῆς θά έπετρεπε — δησου ή πογράμμισε ένας άπο τούς ύποστρικτές της — νά συντείνει στό νά βρεθοῦν, στήν άπλευθρωμένη πά 'Αθήνα, τά διδάγματα τῆς κλασικῆς άρχαιότητας πού ώς τότε οι Γάλλοι έρευνητές τά αναζητούσαν στή Ρώμη.

Παρ' όλο πού τά αισθητικά κριτήρια καί ό επιστημονικός προβληματι-

σημός έχουν άλλαξει με τό πέρασμα τού χρόνου, οι δύο πτυχές τού προγράμματος τής Σχολής παραμένουν οι ίδες: νά έπιτραπει στούς Γάλλους έρευνας και πανεπιστημακούς που ένδιαφέρονται γιά τις διάφορες δψεις τού Έλληνισμού νά έρθουν νά δουλεύουν στήν "Έλλαδα καθώς και νά συνεργαστούν με τούς "Έλληνες φίλους συναδέλφους, έμβαθυνόντας τις γνώσεις μας σχετικά με τό παρελθόν.

Αύτοί οι δύο στόχοι μας έδηγησαν στό "Άργος. Μέ εξάρτειστης τής άνασκαφές τού "Ολλανδού W. Vollgraff, μέλους τής Σχολής, ή περιοχή αυτή είχε κάπως παραμελήθει άπο τί πρώτες γενιές τών άρχαιολόγων.

"Η άρχαιολογία δέν είναι μόνο ή άναζητηση έργων τέχνης, δλά και ή μεθόδος γιά την άναλυση τής ιστορίας τών κοινωνιών που έπαψαν νά ύπαρχουν. Μπορει να πει κανείς δέτι είναι ή μόνη δυνατή μεθόδος δταν έπιποντος οι γραπτές μαρτυρίες. "Ομως, δσο πλούσιες και διν είναι οι γραπτές μαρτυρίες σχετικά μότο έλληνικο παρελθόν, είναι πάντοτε έλλιπεις γυρω άπο τόν τρόπο ζωής, τίς τεχνικές ή τόν τρόπο με τόν οποίο μια πολη όργανωσε τήν έπικράτεια της, τούς χώρους τούς άφιερωμένους στούς θεούς, τά κτίρια δπου άσκειτο ή πολιτική έξουσία, τά μέσα άμυνας και τούς τρόπους χρήσης τού έδαφους της.

"Αν συγκριθούμε μέτα της θαυμάσια ευρήματα τών iερών τών Δελφών ή τής Δήλου, οι άνασκαφές τού "Άργους φαίνονται λιγύτερο έντυπωπαικές. "Ομως, ένα ιερό, άκομα και διν συγκεντρώνει στή τέμένος τού τίς πιό άξιοθύμαστες προσφορές τών άνθρωπων, δέν παύει νά είναι παρά μία μαρτυρία ένός μικρού μόνο μέρους άπο τί δραστηριότητές τους. Δέν μπορει νά μας πληροφορήσει τόσο πλουσιοπάρχο δσο μία πολη, πρό ποντών δταν πρόκειται γιά μια πολη σάν τό "Άργος, πού κατοικήθηκε άπο τό τέλος τής χιλιετίας π.Χ.

"Η μελέτη τής πολης κινει τό ένδιαφέρον τών άρχαιολόγων που συνειδητοποιούν τό διό τη συνέχεια τής ιστορίας της δσο και τόν εύθραυστο χαρακτήρα της. Παρ' ήδες τίς είσιοβλες, τίς ξένες κατακτήσεις, τίς καταστροφές, παραμένει ή ίδια πολη που έχειλοσται διάλειπται άπο τίς άπαρχες τη. Θε περιοριστώ σε ένα μόνο παράδειγμα: τό δρόμο που έδηγε στήν Τρίπολη. Κανείς δέν μπορούσε νά φανταστεί, πρί τόν άποκαλύψουν οι άνασκαφές, δti ή σημειώνος δρόμος τής Τρίπολης βρίσκεται

πάνω άπο μιάν άρχαια δόδο πού χώριζε τίς άρχαιες θέρμες άπο τήν άγορά. Αύτη ή έπιστρωμάτωση δέν είναι τυχαία. Άκομα και διν είχανε χάσει κάθε άναμνηση τών έργασιών ισοπέδωση που είχαν κάνει οι άρχαιοι γιά να δυνηθεύσουν τήν κλίση τής Λαρίσας, δλες οι γενιές δτούν "Άργειν άκολουθησαν τόν ίδιο δρόμο, μ' ίδο που τό έδαφος υπέρωψωνταν προσευτικά.

"Η πόλη, ή συνεχής αυτή δημιουργία τής άνθρωπης δραστηριότητας, μέ τίς περιόδους έξαρσης, δπως ήταν οι κλασικοί χρόνοι, ή τα διασπήματα μαρασμού, άπειλεταις έφαντικά ύγρω στά 1960. Πράγματι, ή έντυπωσιακή πρόσδοση τής τεχνολογίας έπιτρεπει, στήν έποχη μας, τήν καταστροφή τών άρχαιων στρωμάτων άντι γιά την κατασκευή νέων κτιμάτων πάνω άπο τά άρχαια. Τό πρόβλημα αυτό βρίσκεται στό έπικεντρο τών άρχαιολογικών έρευνων στή Δυτική Εύρωπη, δπου όργανωνταν πολυάριθμη σχετικά συνέδρια. Γιά μερικούς ή άρχαιολογία μπορει νά φανει κάπως άναχαιονιστική γιατί άσχολειται μέ τό παρελθόν. Αύτο δμως δέν άλληθευει. Ο άρχαιοι ήδης άνηκε στήν έποχη του, δπως ή χημικός που άναλυει τήν άτμοσφαιρική ρύπανση και θέλει να γνωρίσει και νά καταστησει γνωστό τόν κόσμο μέσα στόν οποίο ζει. Τό παρόν είναι άπόρροια τού παρελθόντος (τό παράδειγμα τού δρόμου τής Τρίπολης είναι ένα παράδειγμα άναμεσα σε τόσα άλλα). Ο άρχαιοι ήδης μελετάει τά κατάλοιπα τού παρελθόντος προκειμένου νά προστατεύει τά στοιχεία που είναι άπαραίτητα γιά τό παρόν: καταγραφή κάθε στοιχείου, άκομα και άπωτα που φαίνονται δευτερεύοντα. Είναι φαρερό δι πρόκειται γιά έπιπτον έργασια που άπαιτει μεγάλη προσπάθεια και τή συνεργασία δλων τών έπιστημων μαζί και τού ένδιαφερόμενου ποιοντού. Τό μέσα που έχει στή διάθεση τής ή Γαλλική Άρχαιολογική Σχολή δέν θά άρκουσαν χωρίς τή συνεργασία τής "Ελληνικής Άρχαιολογικής Υπηρεσίας και πιό συγκεκριμένα τής "Εθόρου Άρχαιοιτήτων τού Ναυπλίου κ. Δημακοπούλου, καθώς και μιᾶς μικρής δμάδας άρχιτεκτονών - πολεοδόμων άπο τό Παρί. Αύτή ή έργασια συνόλου ένθαρρυνθηκε άπο τό Γενικό Επιθεωρητή Άρχαιοιτήτων κ. Γιαλούρη, τό Νομάρχη Άργοιδας κ. Χαμπύτη και τό Δήμαρχο τού "Άργους κ. Προρύνη, τούς όποιους εύχαριστούμε θερμά.

'Αρχαιολογικές άνασκαφές

Pierre Aupert

Άρχαιοιολόγος

Τίς άρχαιοιολογικές άνασκαφές, στό "Άργος, έκινησε τό 1902, δό Wilhelm Vollgraff, μέλος τής Γαλλικής Άρχαιοιολογικής Σχολής. Στή διάρκεια τών έργασιών αυτών, πού συνέχισε ής τό 1930, άνεσκαφει τήν 'Άγορα, τή Λάρισα, τήν 'Ασπιδα, τή θέατρο.

Μετά άπο εικοσάρχρη σχέδον έγκαταλεψη, ή άνασκαφή άρχισε πάλι τό 1952 και συνεχίζεται ως σήμερα, μέ δόλευαν έντατικότερο ρυθμό. Στά 1960 ή Γαλλική Άρχαιοιολογική Σχολή έκπισε τό Μουσείο τού "Άργους. Η αύξανονται οικοδομική δραστηριότητα άθμος τήν 'Άρχαιοιολογική Υπηρεσία, γύρω στά 1970, νά διενεργήσει συνεχείς σωστικές άνασκαφές. "Ετοι, τά τελευταία χρόνια, ή άνάγκη μιᾶς στενής συνεργασίας άναμεσα στή Γαλλική Άρχαιοιολογική Σχολή και στήν "Ελληνική Άρχαιοιολογική Υπηρεσία έγινε άπαραίτητη. Ηρά σ' αύτην τή συνεργασία άποβαίνει δυνατή ή έντυμέρωση τού πολεοδομικού σχέδιον τής άρχαιας πόλης, καθώς και τών δελτίων τών άνασκαφών. Πάνω άπο άλα, όμως, ή συνεργασία αυτή έπιτρέπει τήν κοινή άντιμετώπιση τών προβλημάτων πού θέτει ή τοπογραφία τού κέντρου τής άρχαιας πόλης. Οι "Ελληνες και οι Γάλλοι άρχαιοι ήδης μετέδωσαν τίς κοινές τους έμπειρεις στόν πολεοδόμων, προκειμένου νά διατυπωθούν προτάσεις σχετικά μέ τόν καθορισμό και τήν προστασία μάς άρχαιοιολογικής ζώνης. "Ανάλογες ένέργειες έγιναν και στόν τομέα τής νεοκλασικής άρχιτεκτονικής.

Τά άποτελέσματα τών τελευταίων άνασκαφών τής Γ.Α.Σ. άποκαλύψαν τό σχέδιο τού βήματος τείχων τής πόλης και μάς άδωσαν πληροφορίες γιά τήν 'Ασπιδα, τή θέατρο, τό θέατρο καθώς και γιά τή ιστισμά τής άγορας. Σέ συνεργασία μέ τήν "Ελληνική Έφορεία Άρχαιοιτήτων, οι Γάλλοι άνασκαφεις μπόρεσαν, τέλος, νά προσδιορίσουν τά άνατολικά δρία τής άγορας.

"Η άνασκαφή τών λουτρών τού θέατρου προχώρησε σημαντικά (εικ. 1), φέρνοντας στό φως πολυάριθμα γυλιπά πού κοσμούν, σήμερα, τό Μουσείο τού "Άργους. Είναι πιά γνωστό δti στή θέση τού κτιρίου άυτού ηπήρχε άρχική ένα συγκρότημα κατοικιών τής άρχης τής περιοδού τής ή-

1. Βόρεια πλευρά τών λουτρών και τού δρόμου, κατά τήν ανασκαφική περίοδο τού 1981.

2. Κομπότια από τη μεγάλη έπιγραφή πάνω σε μια βάση όγκουλων. 'Αρχές τοῦ θου αι. μ.Χ.

3. Οι θέρμες, σχέδιο. Μέ μαύρο χώρα σημειώνεται ή πρώτη μορφή τού κτιρίου με την αύλη στο κάτω μέρος της τετράγωνης στοάς.

4. 'Ο δρόμος διώς φαίνεται όποι τά ανατολικά, πρός τό θέατρο (από βάθος). Στό πρώτο έπιπλο φαίνεται, κάτω όποι τό στρώμα τού 1ου αι. μ.Χ. ή άκρη τού άρχαιού πεζοδρομίου (βέλος), πέρα το κλασικό στρώμα και δριοτερό τό Ελληνιστικό πεζοδρόμιο.

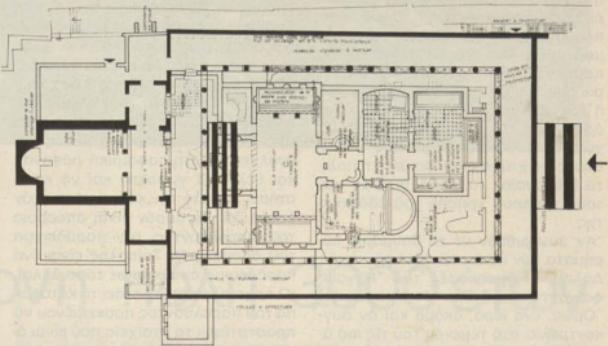
5. Μεγάλο ορθογωνικό κτίσμα τής μεσοελλαδικής έποχης πάνω στα λόφο της 'Ασπιδας.

γεμονίας, δησού βρέθηκαν ζωγραφιστά έπιχρήματα καθώς καί μία σημαντική έπιγραφή πού αναφέρεται σε μια λαγιδό - κυπριακή δωρεά πράσι τό 'Αργος. Στόν ίδιο χώρο βρέθηκε άκομα μιά βάση, μεγάλων διαστάσεων, που έφερε έπιγραφή με χάλκινα γράμματα και έπιπλα στην οποία στηρίζονταν, μάλλον, τά άνδηλατα τής ρωμαϊκής αυτοκρατορικής οικογένειας (εἰκ. 2). Στήν πρώτη του φάση, γύρω στο 70 π.Χ., τό κτίσμα έμφανιζεται με μια μεγάλη αύλη στο κάτω μέρος μάς στοάς (μέ τετράγωνη κάτωψη — γυμνάσιο — ήρωο; Σεραπείο); Στούς χρόνους τού Αδριανού χτίζονται θέρμες στό έσωτερο τής αύλης και στή δυτική στοά (εἰκ. 3). Στή συνέχεια τό κτίσμα μετατρέπεται σε μοναστήρι και έγκαταλείπεται, μάλλον, μετά τό σεισμό τού 551. Τέλος, καταστρέφεται και πυρπολείται τό 585, στή διάρκεια μάς εισβολής Σλάβων. Στόν ίδιο αύτό χώρο, χτίστηκε τόν 180-190 αι. μά κατοικία

'Ο δρόμος πού όποι τό Β. τμῆμα τών λουτρών δόδηγει στό θέατρο, έχει άνασκαφεί έως τό στρώμα τού 1ου αι. μ.Χ., όλλα έχει έπισημανθεί και μία άρχαιή φάση πού τόν καθιστά τόν άρχαιότερο δρόμο τής πόλης (εἰκ. 4).

Στό θέατρο συνεχίζονται οι άνασκαφές τής Βόρειας Παρόδου και προχωρεῖ ή μελέτη τού συνόλου τού χώρου, ένω παράλληλα γίνεται προ-

σπάθεια ἀποκατάστασης τοῦ νυμφαίου τῆς Λάρισας (ἴδιο καθαρισμός τοῦ ὅποιου ἔγινε τὸ 1981). Σχεδιάστηκαν ἐπίσπις καὶ νέα τμήματα τοῦ τείχους πού βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν Λάρισα καὶ τὴν Ἀσπίδα.

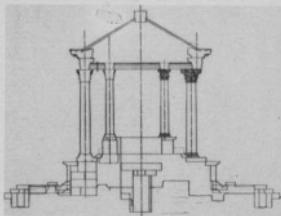
Στὸ χώρῳ τῆς Ἀσπίδας προσδιορίστηκε ἡ χρονολογία τοῦ μεσοελλαδικοῦ οἰκισμοῦ (1800-1600 π.Χ.) καὶ τῶν τριῶν φάσεών του — ἡ δεύτερη φάση ἀντιπροσωπεύεται ἀπό ἔνα ἀμφιδωτό σπίτι, ἐνώ ἡ τρίτη ἀπό ἔνα με-

γάλο δρυθογάνιο κτίριο (εἰκ. 5). Ἡ οἰκιστική, πάντως, τοῦ λόφου χρονολογεῖται στὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (γύρω στό 3.000 π.Χ.).

Στὴν ὁδὸν Ἀτρέως, ἡ γαλλο-ελληνικὴ ἀνασκοφή ἐφερε στὸ φῶς ἑνα καμίνι (φούρνο) μεταλλουργοῦ καὶ ἑνα πηγαδί ἐγκαταλειμμένο ἀπό τὴν ἐλληνιστικὴν ἐποχὴ, μέσα στὸ ὅποιο βρέθηκαν πολλά κεραμικά καὶ νομίσματα.

Στὴν ἀγορά προχώρησε ἡ μελέτη τοῦ

κυκλικοῦ νυμφαίου ἐτοι ὥστε είναι πιά δυνατή ἡ ἀναπαράστασή του (εἰκ. 6). Προχώρησε καὶ ἡ μελέτη τῶν ὄχετῶν (εἰκ. 7). Τὰ δύο κυριότερα ἐπιτεύγματα ὑπῆρχαν, ἀφ' ἐνός ἡ ἀναγνώριση μᾶς ὀλόκληρης σειρᾶς ἀπό ἀρχιτεκτονικά μέλη (εἰκ. 8), πού ἀνήκαν στὸ ναὸν τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνα — ἡ θέση τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ἡ ὅποια παραμένει ἀγνωστή, πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στὴν μέση γειτνίαση τῆς ὑποστύλιας αιθουσας στὴν ὅποια βρέ-

6. Τομή τῆς ἀναστήλωσης τοῦ κυκλικού νυμφαίου.

7. Ἀγορά. Σημεῖο συνάντησης όχετών μὲ τριπλὴ σωλήνωση.

8. Ἐπιστύλιο πού σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο τοῦ Θουκυδίδη ἀποδίδεται στὸ ναό τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνα. Σύμφωνα μὲ τὸν Θ. τὰ ὄρχεια τῆς πόλης στεγάζονται στὸ ναό αὐτὸν: φίνονται καθαρά τὰ σημάδια τῶν συνδέσμων ποὺ στερέωνται τὶς χόληνες γραμμένες πλάκες.

9. Σημεῖο ὅπου δρχίζει τὸ ἐλληνιστικό στάδιο τῆς ἀγορᾶς. Στὸ βάθος ξεχωρίζει ἕνα τετράγωνο νυμφαῖο τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς (περίοδο τῆς ἡγεμονίας).

Oι φωτογραφίες είναι τοῦ Philippe Collet.

Βιβλιογραφία

Τά δράμα τοῦ W. VOLGRAFF στὸ Bulletin de Correspondance Hellénique (BCH) ἀπό τὸ 1904. Τοῦ ίδιου: Le sanctuaire d' Apollon Pythien à Argos.

J. DESHAYES, Les fouilles de la Delras (tombe mycéniennes).

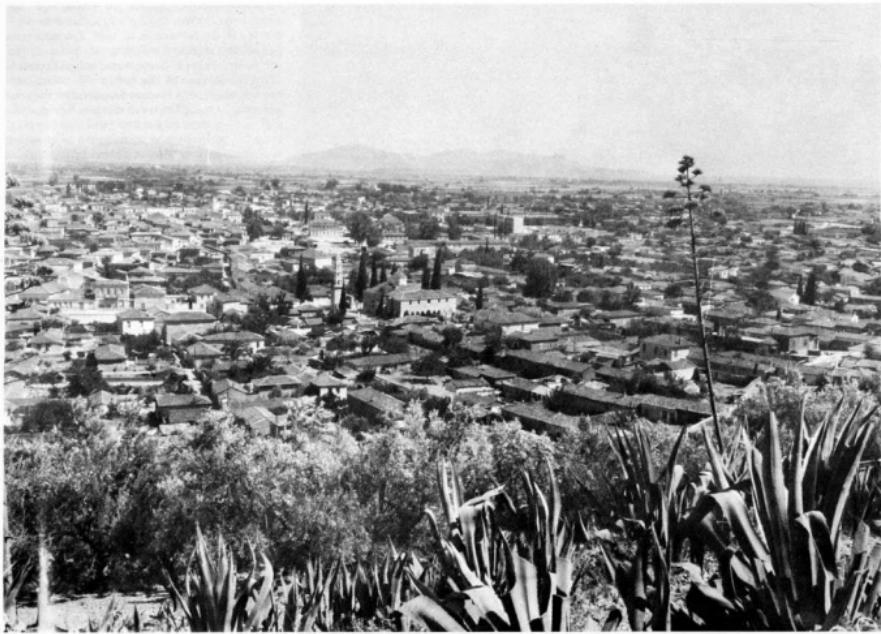
P. COURBIN, Tombes géométriques d' Argos καθὼς καὶ La céramique géométrique de l' Argolide.

R. GINOUEVS, Le théâtre à gradins droits et l' odeion d' Argos.

A. BOVOU, Lampes d' Argos.

Υπό ἔκδοση: F. CROISSANT, L' Aphrodision καθὼς καὶ P. AUPERT, Les thermes près du théâtre.

Etudes Argiennes (supplément VI du BCH) Σχετικά μὲ τὴν πρόσδο τῶν ἀνασκαφῶν: «Χρονικά» τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου καὶ «Travaux de l' Ecole Française en Grèce» στὸ BCH.

Τό "Αργος το 1950 (φωτογραφία Παπαχατζήδηκι — φωτογραφικό όρχειο Μουσείου Μπενάκη). Η δόμηση βασικά παραμένει στα παραδοσιακά της πλαίσια, το "Αργος εξακολουθεῖ νά είναι «η πόλη με τούς κήπους». Μετά ένα χρόνο, υποβάλλεται στό Δήμο "Αργους το πολεοδομικό σχέδιο Βαλάτα, που προβλέπει ριζικές έπεμβασεις στην πόλη. Απορρίπτεται από το Δημοτικό Συμβούλιο.

"Αργος, ή Βεργίνα τῆς καποδιστριακῆς ἐποχῆς.

«Τό ανθρωπάκι που θέλει νά άξεποιησει τό οικοπεδάκι του στήν άδο Σταδίου, ο άγραμματος και διεφθαρμένος πολιτικός που τόν βοήθησε, μετέτρεψαν τήν Ελλάδα στόν πιο διχρυμό χώρο τής γῆς».

Γιάννης Τσαρούχης
(επ̄ πρόσφατη συνέντευξή του)

«Γιατί αισθάνομαι έσω τήν μνηστικήρητην άνδρα νά φέων νά βρών τή πίσα μου. Αστή πού μπορει νά μέ κρατήρει έξω από τήν περιδίνη που μέ περιβάλλει. Τήν περιδίνη που μέ βαζει σε κίνδυνο νά λέω φέρματα. Νό μικρό γιαν Έλλαδα χωρίς νά ξέρω για τη μικρά. Ποιάν "Ελλάδα: "Έκεινή τή πίσα που είχαμε τότε, τή χώνουμε αδιάκοπα. Τήν κατοχανιδίζουμε σε πεβούμενά χωμάτα, σε μπαζά σπιτιάν, τόπων και άνθρωπων και τήν ποδοπατάμε κι από πάνω μέ λύσσα, λέες για νά ξερνεις όλοτέλαια».

Γ.Α. Μαγκάκης
(επ̄ Από τήν "Ελλάδα στήν "Αντιελλάδα")

Βασίλης Δωροβίνης

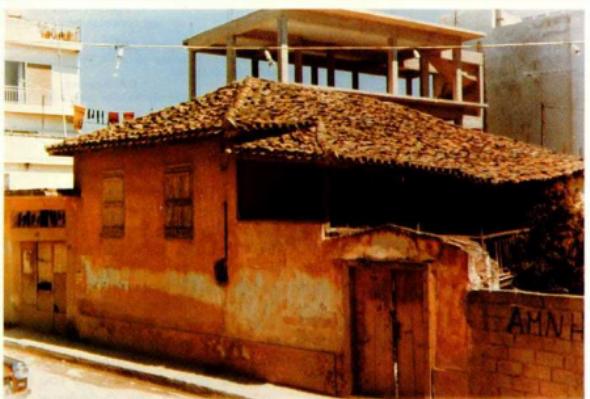
Ιστορικός - Πολιτικός - Επιστήμονας - Νομικός

Ο τίτλος τού άρθρου ίσως φανεῖ, σέ μερικούς, προκλητικός. "Όπως δειξαμε, δημως, άλλου κι δημως θά διαπιστώσωεις ό άναγνώστης άπο τά στοιχεία που θά παραθέσουμε, δεν είναι, σημερά, διόλου ύπερβολική αύτή η παρομοιώση. Τηρούμενων τών άναλογιών, βέβαια, γιατί ή βασική Διαφορά άναμεσα στή μακεδονική Βεργίνα και τό "Αργος είναι ότι, στή μέν πρώτη, τό ταφικό συγκρότημα βρίσκοταν σκεπασμένο κάτω άπο τή γῆ,

ένω στό δεύτερο, τά μοναδικά δειγματα καποδιστριακής άρχιτεκτονικής (μεμονωμένα κτίρια και οικιστικά σύνολα) βρίσκονται χαμένα μέσα σ' ένα δάσος άπο «αύγχρονες» οικοδομές, τού τύπου τής νεοελληνικής μή - άρχιτεκτονικής...

Α. Τό νεώτερο "Αργος (άπο τό 1821 και μετά) είναι προϊόν ένός σκληρού πεισμάτος, τέτοιου που όμοιο του σπάνια, ίσως, συναντάμε στήν "Ελλάδα. χωρίς ποτέ νά πάψει νά κατοικεί-

ται άπο τήν προϊστορική κιόλας περίοδο. Κατά τά χρόνια τής "Επανάστασης και σέ διάστημα πέντε μόλις έτών ή πόλη καίγεται τρεις φορές (1821: Κεχαγιάμπες; 1822: Δράμαλοις; 1825: Ιμπραήμ) και οι κάτοικοι της τήν κάνουν νά όρθωσει και πάλι άπο τίς στάχτες. Στήν τότε πολεοδομική πραγματικότητα, ο Καποδιστριας, ηδη άπο τήν άνοιξη τού 1828 και μέσα στά πλαίσια τού πρόγραμματος για τήν άνορθωση τών

Τό καποδιστριακό σχέδιο της πόλης του "Αργος". Στήν είκόνα, σχέδιο καμψώνοντα πάνω τὸν ἰδίο τὸν R. De Boncenne τὸν 1831. Στό δριστέρω μέρος τού σχεδίου φαίνεται τό παλιό τυμά της πόλης, όπου οι ἐπεμβάσεις τού μελετήθη ἡ ταν μετρημένες. Τό νέο τυμά της πόλης (κεντρού καὶ δεξιά στήν εἰκόνα) διαμορφώνεται γεωμετρικό, μέ πρόδηψη γιά κήπους, δεντρωτοί καὶ δημόσια κτίρια ἀπό αὐτό πού δὲν είχε, ἀκόμα, ἡ πόλη (βασικά νοούσκεια — τό κτίριο νοούσκεια στό "Άργος τελικά κατασκευάζεται μετά τό 1860"). Μέ μαρτιοῦ ἑντονού χρώμα σημειώνονται τά δημόσια κτίρια: οι Στρατώνες, τό "παλάτιον" του Κυβερνήτη, τό κτίριο τού Δικαστρίου καὶ τή Δημογεροντία καὶ τό "Ἀλληλοδιδάκτικο Σχολεῖο. Κοντά στο χώρο τού ὀρχαιού θεάτρου - ἀγρός προβλεπόταν ἡ δημιουργία μεγάλου κήπου... Τά νερά του γεμέρου Ξερίδ (πού, μέ μεγάλες βροχές, πλημμυρίζουν σήμερα τήν πόλη), διοικεύοντας σε τάφρο γύρω ἀπό αὐτήν.

Τό «πότι τού Μακρυγιάνην». Σύμφωνα με τήν παρόδοση, ἀλλά καὶ μέ λογικές ἐνδείξεις, πρέκειται γιά τό απιπάτικο δημόσιο τού στρατού τό 1829-30, ὅπου ἔμενε ὁ στρατηγός τό 1829-30, ὅπου δριζει τά νάργαφες, στό "Άργος". Τά ἀπομνημονεύματα του. Τό απιτάπειται δῆμος μέ κατεδάφιση, γιά τήν ὄποια ἐνδιαφέρεται ὁ σημερινός ιδιοκτήτης του. Βρίσκεται ἡ κρίβης δένεντα ἀπό τήν εκκλησία τού Αγίου καὶ μπροστά σε μικρά δημόσια πάρκα.

Ἐλληνικών πόλεων, δίνει ἑντολή νά συνταχθεῖ σχέδιο τής πόλης, ἀπό τόν Κερκυραϊό μπχανικό καὶ ὀλιγαματικό τού γαλλικού στρατού Σταμάτη Βούλγαρη. Τό "Άργος" ἔχει ἔναγινει, τότε, ἐμπορικό κέντρο στην "Άργοις" δα καὶ ἀρχίζει νά ἀποκτᾶ, παράληλα, τό χαρακτήρα του πού παρέμεινε σαφής ὡς πρόσφατα, δηλαδή μιᾶς ἡμιαστικής πόλης στό κέντρο μιᾶς ἀγροτικής περιφέρειας, ἀλλά καὶ τό χαρακτήρα τής «οίκονομικής πρωτεύουσας» τής "Άργοιδας" (ἐνώ τό Ναύπλιο γίνεται τό διοικητικό κέντρο της).

Δέν ξέρουμε, ἀκόμα, ὃν ὁ Βούλγαρης ὀλοκλήρωσε τό σχέδιο του. Σίγουρο είναι ὅτι, τό 1829, ὁ "Ἐλεύσος μπχανικός Ντέ Βώ συντάσσει πλήρες σχέδιο γιά τήν πόλη τό ὄποιο, δῆμος, ἐπειδή, καῶν φαίνεται, προχωρούσε σε ριζικές ἐπεμβάσεις στήν ὑπάρχουσα κατάσταση, προκάλεσε ἑντονή ἀντίδραση τῶν κατοίκων. Εταί, ἀπό τό πλεος τού 1830, ἀνατέθηκε ἀπό τόν Καποδιστριανό δῆμοντα νέου σχεδίου, στόν Γερμανιό μπχανικό Ρούντοφ ντέ Μπροτσούν, ὃ ὄποιος τό παρέδωσε, μαζί μέ ἄλλα σχέδια πού δὲν βρέθηκαν (δωτά τής δημόσιας ιδιοκτησίας στό "Άργος"), τόν Μάρτιο τού 1831. Τό σχέδιο αὐτό, μέ μεταγενέστερες τροποποιήσεις (μέχρι τό 1832) ἀπό τόν Ιθακήσιο ἀρχιτέκτονα καὶ μπχανικό, Φιλικό καὶ ἀγωνιστή Λάμπρου Ζαβό, ούσαστικά παρέμεινε τό μόνο συστηματικό καὶ ουσιθετικό σχέδιο τῆς πόλης τού "Άργος" ὡς σήμερα — διαστρεβλωμένο, δῆμος, καὶ παραχαραγμένο μεταγενέστερα ἀπό πλήθος "ἐπεμβάσεις".

Δείγμα «σύγχρονης» κατασκευής (1979), δχι μακριά από τους Στρατώνες του Καποδιστρίου και πάνω από πολλού ζαχαροπλάστειο, που είκονιζεται λίγο πριν από την κατεδάφιση του.

Οι Στρατώνες του Καποδιστρίου. Το κτίριο οικοδομείται ώρη στά 1700, από τους «Ένετούς», και χρησιμοποιείται σαν στρατώνας και νοσοκομείο. Κατά την περίοδο της Β' Τουρκοκρατίας των «Άργους», μετατρέπεται σε όχορα και ταυχυδρόμειο ένων, τό 1828, χρησιμοποιείται, για λίγο, ανα νοσοκομείο. Στο τέλος του ίδιου χρόνου όρχιζει νό μετασκευάζεται σε Στρατώνα του ιππικού πού, με την προσθήκη όλλης μιάς πτέρυγας και ένος όρφου στις άλλες πλευρές, τελειώνει οριστικά τό 1830. Πρόκειται για τόν πρώτο στρατιωτικό προορισμό στή νεωτέρη Ελλάδα, το όποιο κυριολεκτικά «ζυμώθηκε» μέτις τής τήξης της πόλης. Συδέκεται από τις «φροντίδες» των τοπικών κερδοσκόπων (αές ουμαχία μέτων οκρόβεξο κυκλού της πόλης) και διάγωνας των «Άργειων γιά τη διατήρηση του υπότελεσ η πρώτης γραμμής γεγονός της σύγχρονης πολιτιστικής πραγματικότητας στή χώρα μας, μέ διεθνείς απηχήσεις. Κράυγθηκε δύο φορές έθνικο διατηρέτε μνημείο, τό 1978 από τό ΥΠ ΠΕ και τό 1980 με διάταγμα του Προεδρού της Δημοκρατίας. Σέ τούτο όμοφαστη ήταν ή έμπονη τού Γ. Πλατά (Υπουργός Πολιτισμού και, μετά, Χωροταξίας) και ή ευνοϊκή παρέμβαση τόου Εύ. «Αβέρωφ, ένω ή μαρτυρική παρέμβαση τόου τότε Βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Μελίνας Μερκούρη και Γιάννη Κουπασάχερα, του Κ.Ο.Δ.Η.Σ.Θ. Β. Τσαύδερου και Κ. Αλαβάνου και του ΚΚΕ έλ. Λ. Κύρκου βάρυνε θετικό στή πιό «δύσκολες στηγμές». Τό «διάλειμμα Νίσιον», στό ΥΠΠΕ (ήμενε παρομιώδης ό χαρακτηρισμός του γιά τό κτίριο, «κατέτασα στή χούμενη», που άπτετέλεσ και τό έπιγειραμα γιά τό πολιτιστικό του έντασισμό), άντετελε τή μετατροπή του σέ τοπικό Πολιτιστικό Κέντρο, δηπας ζητούν πολλού κάτοικοι και πολιτιστικοί φορείς του «Άργους, σύμφωνα με τή σχέδιο του ίδιου του ΥΠΠΕ, που είναι έτοιμα από τό... 1979. «Αλλώστε, από τής άρχες του 1981 έχει διατελει κονδύλι 20 έκατον μυριών γιά τό έργο και άκούμα παρομένει άναποινήτο, ένω λέγεται δπ... άλλαξε προορισμό. Τό ζργολιβίκα συμφέροντας έσκαλουθον νό δρούν... Θώ πρέπει νό σημειωθεί δτι και τό 1825 τό κτίριο, στή τότε μορφή του, μετά από δωρεά τού Ι. Βαρβάρη, είχε όριστε νό στεγάσει τό πρώτο έλληνικό πανεπιστήμιο. Μέ τή μετατροπή του σέ Πολιτιστικό Κέντρο ξαναβρίσκει προορισμό άνδαγο μέ έκεινον πού οι έπαναστατικοί «πατέρες τού «Εθνους» είχεν συλλάβει στή χρόνια τού «Άγωνα!

Τό «Πλατώνον» του Καποδιστρίου. Το κτίριο, γνωστό σήμερα όντος «Καλλέργειο» (έπειδη, μετά τό θάνατο τού Κυβερνήτη, περήήθε στήν οικογένεια τού στρατηγού Δ. Καλλέργη), στεγάζει τμήμα τού μουσείου τού «Άργους, άφου έπιδιορθώθηκε μέ έξοδα τής Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής.

Τό σπίτι τής ιστορικής οικογένειας τόν Βλάσσηδων ή Βλασσόπουλων. Ή ορχή τής οικογένειας, στό «Άργος, άναγεται στά 1770. Οι Βλάσσηδες γρήγορα έξελισσονται σέ μεγάλους πραεστούς τού τόπου, που μνημονεύονται από πολλούς έξους περιηγητές, και από αυτούς ορισμένοι άναδεικνύονται, μετεπαναστατικά, σέ πολιτικούς τού Νομού.

Τό σημερινό Δημαρχείο τού «Αργους». Κτίστηκε γιά νά στεγάσει τά πρώτα ελληνικά δικαστήρια (τό «Πρωτόκλητον» και τό «Ανέκλητον»), καθώς και τη ημιομορφοτιά του «Αργους». Μετέπειτα, με τα παρακείμενα (καποδιστριακά) οικήματα, δρύξις να στεγάζει τό Δημαρχείο τού «Αργους» και σχολείο. Τό 1889, με φροντίδες τού δημάρχου Στυλιανού, παιρνει τή σημερινή μορφή του, με την προσθήκη νεοκλασικού κτηρίου (στην δριστερή πλευρά του). Στό παρακείμενο (έμπρος και δριστερά του) κτήριο στεγάστηκε ένα από τά πρώτα αργυρά τυπωφερείο, πού ήταν και τό πρώτο «στέκι» τύν τύπων λογιών.

Τό κτήριο τού «Αλληλοδιδακτικού Σχολείου» «Αργους». Τό κτήριο τελειώνει λίγο πριν από τή δολοφονία τού Καποδιστρια και έγιναναζεται όπο τόν ίδιο. Ως τό άρχες τού 1981 στέγαζε τήμη τού Α' Δημοτικού Σχολείου «Αργους», λό επαθη ρωμαγές από τους σεισμούς και άκομα περιμένει τήν εποικούση.

Τό σχεδιό τού Ρ. ντι Μπροτασάν, τού οποίου αύξονται τέσσερα άντιγραφα (ένα από τό χέρι του καί, τό χρονολογικά τελευταίο, τού 1867), απότελει **μοναδικό ντοκουμέντο τής έποχης διότι:**

1) Παρουσιάζει τήν υπάρχουσα κατάστασα σε πλήρη απότύπωση, κλίμακας 1:2.500, πράγμα ανεπανάληπτο ώς σημερα, καί όποιοδήποτε σχέδιο έλληνικης πόλης τής έποχης και πού μᾶς έπιπτρέπει νά «άναγνωρίσουμε» με άσφαλεια δχι μόνο τίς γενικές γραμμές τόσο τής κρατικής, δσο καί μιας «λαϊκής» και «άμεσηης πολεοδομίας, άλλα καί νά έντοπισουμε τήν άκριβή θέση και τίς διαστάσεις συγκεκριμένων οικημάτων. Είναι αύτονότη τή σπουδαιότητα τού τελευταίου γιά τή σημερινή προσπάθεια διατήρησης τής πολιτιστικής μας κληρονομιάς, μέ διασταυρώσεις στοιχείων από άρχειακές και δλλες πηγές.

2) Δείχνει τά δρια έπεμψασθαν ἀρχών τήν έποχη έκεινη, μέ μεγάλη σαφήνεια και δσο κανένα αλλο σχέδιο πόλης: παρά τήν έμπειρωμένη άντιληψη γιά τήν αύταρχικότητα τής καποδιστριακής διοικησης, μά άντιληψη που δέν είναι, βέβαια, έντελως άστρικη, τόσο τό ίδιο τό σχέδιο δσο καί δλλ ή σχετική άλληλογραφία πού μά νακάλιψα (και αύτη μοναδική γιά τίς λεπτομέρειές της και τόν πλούτο πληροφοριών πού παρέχει), άποδεικνυουσα μά δηλωμένη κρατική θέληση γιά διάλογο μέ τήν τοπική δημογεροντία και τούς κατοίκους, πού έφθασε ώς και σέ άστοχες, ίσως, υπόχωρησεις.

3) Μάς δίνει βασικές πληροφορίες γιά τήν κοινωνική διαστρωμάτωση τής έποχης: ή νέα άστική τάξη πού

Τό σπίτι του στρατηγού Δ. Τσώκρη. Πρό έτων κηρύχθηκε «διατηρητέο» το κτίριο, όχι δύνας και ό κήπος του, που πουλήθηκε καὶ στον όποιο οικοδόμηθηκε, ήδη, το «τέμα» που φινεται (λευκό χρώμα) να καλύπτει την άριστη πτέρυγα του κτηρίου! Το 1978 αποτράπεκτη, την τελευταία στιγμή, ή οικοδόμηση και τού πρό τού δεξιά τμήματος τού κήπου, που «προσθύσθηκε» πολιτικός μηχανισμός της πόλης (ό ίδιος κατέδωφες τό παλιό όρχοντικο Γκάγγα, τό Μεγάλο Σύβιτο τού 1978, γιά νό μήν προλόβει νά κηρυχθεί «διατηρητέο»).

σχηματιζόταν, τότε, μέ επιφανεῖς, ἀλλωστε, προσωπικότητες τῆς ἀντικαποδιστριακῆς ἀντιπολίτευσης στούς κόλπους της, μποροῦμε νά ποιητεί ἔδα καὶ μέ πολὺ σχηματικό, βέβαια, τρόπο, δτι οικοδομεῖ στό νέο τμῆμα τῆς πόλης. Οι παλιοί προύχοντες καὶ τά λαϊκά στρώματα παραμένουν προσκολλημένοι στά δρια τῆς παλιᾶς πόλης, δπου βρίσκονται καὶ τά κυβερνητικά κτίρια, ἀλλά στήν περιοχῆι πού συνορεύει μέ τό νέο τμῆμα τού «Ἀργούς.

4) Τέλος, ἀπό τήν ἀλληλογραφία πού

μνημονεύσαμε καταφαίνεται δτι σα-φῆς ήταν καὶ ἡ θέληση τῆς κεντρικῆς διοίκησης ἐφαρμοστεῖ τό σχέδιο μέ ὄρθολογικό τρόπο καὶ μέ διασφά-λιση τῆς ἀναγκαῖας ὑπόσωμῆς, γι' αὐτό, μάλιστα, καὶ διορίστηκε ἀρχιτε-κτονας - μηχανικός (ό Λάμπρος Ζα-βός), μέ εἰδική εύθυνη γιά την ἐφα-ρμογή αὐτή, σέ διάλογο μέ τίς τοπικές ἀρχές καὶ τούς κατοίκους καὶ μέ μό-νιμη κατοίκια στό «Ἀργος» (πρόκειται, δηλαδή, γιά μέτρα πρωτοποριακά ἀ-κόμα καὶ γιά τή σημερινή Ἑλληνική πολεοδομική πραγματικότητα...).

Στούς μετέπειτα χρόνους καὶ σύμφω-να μέ τά στοιχεία πού διαθέτουμε, εί-ναι φανερό δτι η κρατική πολεοδομι-κή πολιτική γιά τό «Ἀργος» παρουσιά-ζει τά ίδια χαρακτηριστικά μέ τήν ὅ-λην κρατική πολιτική στον τομέα αὐ-τοῦ, ἀπό τότε καὶ ὁώς σημερα: **περιπτω-σιολογία**, μείγμα ύποχώρησης στήν ἀναρχική «ιδιωτική πρωτωβουλία» καὶ μέ ὄρθολογικών ἀλλὰ καὶ αὐταρ-χικών κρατικών ἐπεμβάσεων, ἐμπλο-κή σε γραφειοκρατικές διαδικασίες, καμάρι πρόβλεψη γιά τή βασική ύπο-δομή τῆς πόλης καὶ γιά κοινωνικές παροχές. Ετοι φτάσαμε, κατά λογι-κή συνέπεια, στό σημερινό τραγελα-φικό ἀδέξιο: ή ἀρχαιότερη συνε-χών κατοικούμενη πόλη τού ἐλλαδι-κού χώρου, μέ πλήθεσ την πρωτείαν καὶ ύλικων μαρτυριών τῆς μακριώνης ι-στορίας μας σάν θένους, νά έχει φτά-σει στό έσχατο σημείο τῆς πολεοδο-μικής ἀθλιότητας.

B. Μοναδική είναι, γιά πολλούς λό-γους, καὶ ή παραδοσιακή πολιτιστική κληρονομιά τού «Ἀργος» ως πρός τήν ἀρχιτεκτονική τῶν νεώπερων χρόνων, μέ ἀφέτηρα τήν καποδι-στριακή περίοδο. Πρώτα ἀπ' δλα, μό-νο στό «Ἀργος» παραμένει ἀκόμα... ὀρδιά δήλη σε περιοχῆι τῶν δημιούρων κτί-ριων τῆς περιόδου αὐτῆς: οι περιφέ-μη, πιά, **Στρατώνες τού Καποδι-**

στρια, τό «Παλάτι» τού Καποδιστρια (σήμερα «Καλλέργειο»), τό πρώτο ἀλ-ληλοδιδακτικό σχολείο, τό κτίριο τῶν **δικαστηρίων** (σήμερα, μετα-σκευασμένο, στο σεγάζες τό Δημαρχείο «Ἀργος») καὶ, τέλος, τήμη τού **«Ιπ-ποφόρβειου»**. Επειτα, διάφορα «ἀρ-χοντικά» καὶ σπίτια ιδιωτών, ἔξαιρε-τικής τέχνης, ἀρχίζουν νά κτίζονται στήν πόλη κατά τήν περίοδο αὐτή. Ε-κτός ἀπό τά σπίτια τού στρατηγού Τσέρτης, τού **«Ἀγγού»** πρεσβευτή Ντάκινς, τού γενικοῦ εἰσαγγελέα Γ.Α. Ράλλη καὶ τού ἑκατόνταρχου Φαρμάκη, πού υπήρχαν ἀλλοτε, ἔξα-κολουθούν νά ύπαρχουν ἀκόδια στό «Ἀργος» τά σπίτια τού Συπρίδωνα Τρι-κούπη (μέ τό ίδιοκτότερο ἐκκλησάκι στόν κήπο του), τού στρατηγού Τόμας Γκόρντον, τού Δημ. Τσώκρη (και... ώς πέριο τού Γεωργ. Τσώκρη), ἀλλά καὶ τά σπίτια τών ιστορικών οι-κογενειών Περρούκα, Βλασσή ἢ Βλασσόπουλου, Βάκου, δπως καὶ τό σπιτάκι δπου ο Μακρυγιάννης ἀρχι-στά την γράφει τά **«Ἀπομνημονεύμα-τά»** του.

Γενικά, ή **«παραδοσιακή»** ἀρχιτεκτο-νική στό «Ἀργος» θεωρούμε δτι οντι-στοχεί σε δριμαλέων φάσεις τῆς κοι-νωνικῆς καὶ οικονομικῆς ἔξελιξης τῆς πόλης, δπως τή γνωρίζουμε ἀπό τό **«Ἀργος»** παραμένει βασικά ἔνα ἀγρο-τικό κέντρο, ἀντιστοχεί ἐκατοσκευή τῶν παραπάνω σπιτιών, ἀλλά καὶ ὀ-λόκληρη σειρά οικιστικών συνόλων πού ὀρδιμένη διατρέπονται (χωρίς νά εί-ναι «διατηρητέα», μέ κάποιες μετα-γενέστερες μετατροπές ἀλλά χωρίς ἀνεπανόρθωτη ἀλλοίωση τού χαρα-κτήρα τους). Ακριβώς αὐτό τό γενο-νός ύπογραμμίζει καὶ τονίζει τήν ἀρ-χιτεκτονική μοναδικότητα τού «Ἀρ-

Τό όρχοντικό τού Γεωργίου Τσώκρη. Γιά τήν προκλητική καὶ σκανδαλώδη κατεδάφιση του, τό 1980, βλ. σε δλλή στήλη. «Ήταν τού καλύτερα διατρέποντα σπίτι τῆς καποδιστριακῆς ἐποχῆς, ὀρ-χοντικό τού ὀδελφού τού στρατηγού Τσώκρη, πού διατέλεσε καὶ δήμαρχος τή πόλης. Σέ χώρες μέ περισσότερες ἔγινοι γιά τήν πολιτιστική παράδοση καὶ τής ρίζες τους, ὀσφαλώς θα ὀνακτο-σκευαζόταν, δεδομένου δτι ύπάρχει γι' αὐτό πλήρης σειρά φωτογραφιών καὶ σχεδίων.

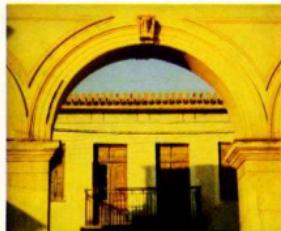

Τό σπίτι του στρατηγού Thomas Gordon. Ο "Άγγλος φιλέλληνας και δρχγούς, γιά ένα διαστήμα, τού ελληνικού στρατού, έκπιε τό σπίτι το 1829 και, σύμφωνα με τη μαρτυρία ξένου περιηγητή, στόν έξωπλη του είχε έγκατασταθεί μικρό διπερσοκοπείο. Τό σπίτι είναι, σήμερα, έγκαταλειμένο και στεγάζει... κοτέσια και κουνελοστάσιο!

Η δημοτική όγροφ και λεπτομέρεια έσωτερού τόξου τού κτίριου. Κτίστηκε τό 1889 με φροντίδα τού δημάρχου Σπ. Καλαύσου και άφοτε και αύτή έξαιρετικό δείγμα νεοκλασικής δρχτεκτονικής. Έποικευάδεται όπο τό... 1978 και οι σχετικές έργασίες διακόπισαν συνέχως όπο έλλειψη χρημάτων...

Η φωτογραφία είναι του Philippe Collet

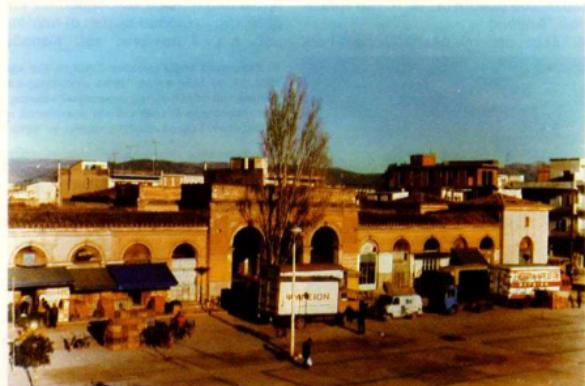
γους, συγκριτικά, μάλιστα, με όλες πόλεις της νότιας Ελλάδας, καί τό άναδεικνύει σέ είδος «κιβωτού» τόσο της «λαϊκής» όσο και της «έντεχνης» δρχτεκτονικής της καποδιστριακής και της θρησκευτικής περιόδου, σέ μια μέσου μεγέθους πόλη. Σημειώνουμε ότι, από καθαρά δρχτεκτονική άποψη, η δρχτεκτονική αύτή δυστυχώς δεν έχει μελετηθεί άπο κανέναν ειδικό στό θέμα.

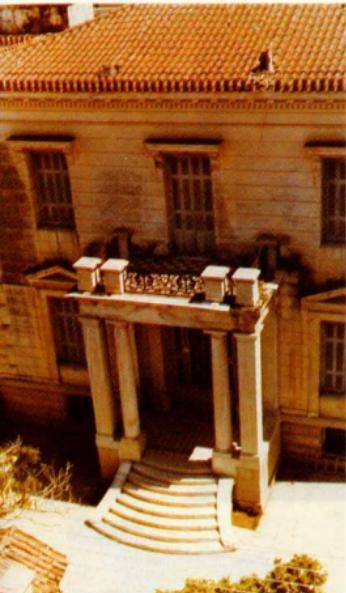
Σέ μια δεύτερη φάση, δηλαδή πρός τό τέλος τού 19ου και τίς άρχες τού 20ου αιώνα (οχηματικά, 1880-1914), όποτε έκδηλώνεται μιά τάση γιά άστική συγκρότηση τού «Αργους», δη-

μιουργείται ή καθαρά νεοκλασική ή νεοκλασικίζουσα δρχτεκτονική στήν πόλη, με κύρια δείγματα τή δημοτική άγορα, ήνα πρόσθιο οικήμα στό Δημαρχείο άλλα καί τό ίδιο τό κτήριο του με τά παρακέμενα οικήματα, δημοφάνητα τελικά, τά άρχοντικό Μυστακόπουλο, τό ξενοδοχείο Σαγκανά καί τό καφενείο «τού Θηβαίου», στήν κεντρική πλατεία τού Αγ. Πέτρου, καί πολλά άλλα οικοδομήματα.

Σέ οικονομικό καί κοινωνικό έπιπεδο,

Τό σπίτι του Σπυρίδωνα Τρικούπη και ή έσωτερηκή πόρτα του. Σήμερα, άρχοντικό τής οικογένειας Έμμ. Οικονόμου, πού φροντίζει γιά τη συντήρηση του, κτίστηκε τό 1830 όπο τόν μεγάλο ιστορικό τής, Επανάστασης, μαζί μ' ένα έκκλησαί στον κίτρο του, πού κάρκασεται, λίγο μετά τήν παρατηρηση του όπο τή θέση τού Γραμματέας τής Επικρατείας. Έκει γεννήθηκε διαρρήσης Χαρίλαος Τρικούπης. «Ε- από τό δύμορφότερα δημιουργήματα τής νεοκλασικής δρχτεκτονικής τού 19ου αιώνα.

Τό άρχοντικό «Ηλία Κωνσταντόπουλου και λεπτομέρεια του πρός Α. ξέωστη». Κτιστήκε τό 1912 σε σχέδια του Ταΐλερ και διατηρεί την έωθερική διακόσμηση, που έγινε από Ιταλούς καλλιτέχνες. Είναι το «μέγαρο του «Αργούς» και σε αυτό πέρασε μέρος τών παιδικών χρόνων η μεγάλη θησαυρός Κατίνα Παξινός (το γένος των Κωνσταντόπουλου). Ή στέγη του καταρρέει και το ίδιο βρίσκεται σε διάστημα κινδύνου κατεδάφισης, έναν επιτράπηκε να πουλήσει ή αύλη του... Θά μπορούσα να στεγάσει καποντά Τράπεζα ή να μετατρέψει σε Μουσείο Ιστορίας της πόλης του «Αργούς», διών έχει ζητηθεί από τοπικούς πολιτιστικούς φορείς.

Νεοκλασικά στην πλατεία «Αγ. Πέτρου». Πρόκειται για τό ιστορικό καφενείο «τού Θηβαίου», για τό άρχοντικό του Μυστακόπουλου (το πρώτο νεοκλασικό πού κτίστηκε στην κεντρική πλατεία) και γιά τό παλιό ξενοδοχείο οδ. Σαγανά, τό πρώτο «ούγχρονο» του «Αργούς» (διακρίνεται από δριστερό τημα της εικόνας, πιών από τό καμπαναριό). Στό δεξιό τμήμα της εικόνας, η πρώτη «πολυκατοικία» του «Αργούς» (έργον διαπράχθεν από τόν Νικ. Ζαφείρη), στη θέση του παμπάλαιου καφενείου «ό Γυαλί-Καφενές».

Νεοκλασικά του τελευταίου τέταρτου του 19ου αιώνα, κοντά στην κεντρική πλατεία της πόλης.

ή τάση αύτή άνακόπτεται μέ τόν πρώτον Παγκόσμιο Πόλεμο και έκδηλώνεται καί πάλι γύρω στά 1924, όπότε συνεχίζεται μέ νέα στοιχεία ή δημιουργία οίκημάτων νεοκλασικής άρχιτεκτονικής, όπως τού σπιτούν τής οικογένειας Μπιτσαρή, τού ζενοδοχείου «Έρμης» κ.δ.ά. Και κατά τήν περιόδο, δώμας, αυτή ή πόλη διατηρεῖ τόν παραδοσιακό χαρακτήρα της: δέν είναι διόλου τυχαίο ότι ο γαλλι-

Τόσπιτι τού έμπόρου Μπιτσαξή, ένα από τα πιο ένδιαφέροντα δείγματα της τροπής που πήρε η νεοκλασική όρχιτεκτονική στην πόλη, στά χρόνια γύρω στο 1930.

κός Guido Bleu της έποχης όνομάζει τό "Άργος «πόλη μέ κήπους» και στίς λαϊκές συνοικίες συνεχίζεται ο ίδιος τρόπος δόμησης, ισόγειων σπιτιών που προσκετείνονται όσο ή οικογένεια μεγαλώνει.

"Ως τό 1960-65 ή κατάσταση βασικά παραμένει ή ίδια, δυνώς δειχνών φωτογραφίες της περιόδου έκεινης (ή πρώτη «πολυκατοικία» χτίζεται τό 1959). Η άλογιστη και τρομακτική άλλοιση της πόλης, με άναρχικό

τρόπο άλλα και μέ δόμηση πάνω, σχεδόν, στήν οικοδομική γραμμή τού... καποδιστριακού σχεδίου και τών μεταγενέστερων παραχαράξεων του, είναι προϊόν τών τελευταίων δεκαπέντε έτών, μέ δηλ τη «λογική» τής πολεοδομικής πολιτικής του κράτους. Η άλογιση αυτή δέν πρόκειται νά σταματήσει παρά μόνο μέ **όμεσα** μέτρα. Είναι χαρακτηριστικό, όμως, άλλα ελπίζουμε όχι και καθοριστικό γιά τις παραπέρα έξελιξεις, ότι

Πολλά τμήματα της παλιάς πόλης διατηρούν σποκεία της παραδοσιακής δόμησης όπό την έποχη του 18ου αιώνα. Είκονα της τυπικής λαϊκής γειτονιάς (ισόγεια, παρατημένα οικήματα μέ κήπους και ομώνυμες) και στην είκονα τυπικού δρύπικου σπιτιού, όγριτοκο χαρακτήρα, άπο το πό διμορφα που ωιζονται στις δυτικές συνοικίες της πόλης.

ώς σήμερα ΟΥΤΕ ENA μέτρο συνθετικής άντιμετώπισης της δέν έχει ληφθεί, άπο κανέναν άρμόδιο φορέα. Ο πειοματικός, μάλιστα, αύγανας τής πρωτοπορίας τών κατοίκων της πρός την κατεύθυνση αύτή δέν βρήκε τήν άναλογη κρατική συμπαράσταση, παρόλο πού άποτελεσε κυριολεκτικά σταθμό γιά τά έλληνικα «πράγματα». Είναι, λοιπόν, καιρός για μιαν άλλη πολιτική!

Oι γεωργαγέλες στην οικία του Philippe Lallier

'Η κατεδάφιση τού σπιτιού τού Γεωργίου Τσώκρη

Σέ αλλη στήλη, δίνονται τά ιστορικά στοιχεία για τό σπίτι. «Έδω, θεωρούμε χρήσιμο και πολύ διαφωτιστικό για την ίδια κρατική «πολιτική» απέναντι στην πολιτιστική μας κληρονομιά, όπως έκδηλωντάν στην πράξη, νό δωσούμε, με μεγάλη συντομία, τό ιστορικό της κατεδάφισης του.

«Από το 1978-79, η δημόσια υπηρεσία της «Εφορείας Αρχαιοτήτων» Αργολίδας είχε επιστούσει την προσοχή τών κεντρικών φορέων τού ΥΠΠΕ στην άνγκη νό διατηρηθόντων δριούμενα άξιολογα ιδιωτικά οικήματα στό «Αργος». «Ως τό καλοκαίρι τού 1980, καμιά ιδιαίτερη συνέχεια δέν είχε δοθεί από αύτούς». Οταν ο τότε ιδιοκτήτης τού σπιτιού (προϊκών άκιντων), η «Εφορεία Αρχαιοτήτων», με έγγραφά της, πού δριξε νό στελνεί από της 9 Αύγουστου, ειδοποιήσει κάθε έργασία για έπειρβαση σέ αύτο. «Όμως, το Πολεοδομικό Γραφείο «Αργολίδας», «παριζήσαν» σε δάπιμο την πιπίλη λάθος τού πρώτου σχετικού έγγραφου, σε σχέδια που... δέν παρουσιάζαν τό συγκεκριμένο απίτι και σε φωτογραφίες που, αυτές, παρουσιάζαν την τιμή του ή ειστερικού τοίχου και της ορόφου (εις καλή κατάστασα), δίωσε δέδεια για κατεδάφιση, μέ υπογραφή της προϊσταμένου τού Μ. Παπανικολάου - Τσούνου, σιδηρούν «παράσοντα» την περιοχή, έργολαβο, στελέχους της νομαρχιακής έπιτροπης τού κυβερνητικού κομματος και πρέδρου, τότε, τού Δημ. Συμβουλίου Ναυπλίου.

Νέα τηλεγραφήματα της «Αρχαιολογικής Ύπηρεσίας, χωρίς το τυπικό λάθος, δέν λήφθηκαν, πάλι, υπόψη. Γεγονός είναι άτι... τα ημερομάρτυρα της 16-10-80, δριξε νό έργασία τού συνεργάτη κατεδάφισης, αφού ο ίδιοκτήτης είχε φυγεί από την πόλη, δίνοντας πριτινή υπόδειξη σέ εκπρόσωπο της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, που ενδιέφερθη τό νοικιά τού οίκου, διότι θα συζητησούσε μαζί τού θέμα στο... 18 Οκτωβρίου. Γειτονες δέπουναν σά τηλεφωνήσουν στό «Αστυνομικό Τμήμα «Αργος», αλλά διαπιστώνταν ότι τα γραμμές ήταν κομμένες... Τελικά τού ειδοποιήθηκαν και χωροφύλακες ήταν πενενθήσαν στης 7-15 τό πρωι, διότι τό οίκου είχε μιακοτεδαφιστεί. Τα ίδια κατεδάφιση, όπως ταυτογένητα στόν τύπο και διαιωνεύτηκε έμεσα, χωρίς η έφερμη πού ήκανε τήν καταγγελία, όπου ο ίδιοκτήτης είχε φυγεί από την πόλη, με φροντίδες από του ίδιοκτητή παραδόθηκαν για λογαριασμό της Μητρόπολης Αργολίδας (και «επανοποιήθηκαν» στή θέση τους μετά τήν καταγγελία)...»

«Ο Πολιτιστικός «Ομίλος «Αργος» εξέδω, τότε, δελτίο τύπου με δάλα σκετικά στοιχεία και κατέθεσε και στή διοικητική Ανάκριση που δρίξε λίγο μετά. Επί μηνες δύλκρους, τόσο δύο τοπικούς δοσο και δύο ημιαγοργάς τύπου διασπορισμούς δέκαδες άρθρα για τήν υπόθεση, που πρεπει πολύ ευρύτερα διασπεστούσαν και πιπλέλεσαν, και οντικέμενο έρωταν στή Βαυλή. Στή έρωταν αυτές, ο τότε υπουργός Χ.Ο.Π. άπλωτες ρητά διότι τό «Υπουργες ψηφοφάσιος την πιπάσκαση του κτηρίου στήν άρχικη τού κατάσταση. Από τότε δριξε πρωτοφανής κύλων «πιπάσκες» και μέχρι και τόν πρόεδρο ομωματιού για προστασία παραδοσιακού τιμήματος τού Αθηνας... Ταυτόχρονα, διαπλάσθηκαν στό δύο έφημες τού Νομού Αργοργαφραγία για τήν κατεδάφιση και τού υπόλοιπου κτηρίου, μέ υπογραφή χουνικού νομαρχιακού σιμβουλού και, στή δεύτερη περίπτωση, μέ την ειδύνη αυτόκλητου παράνοντα της «Αριστεράς, στό «Αργος, και με τήν υπογραφή «προσδικτικού» τοπικού «Ιστοριοδήμη». Εάδεψαν του ίδιοκτητή «Αργοκλίση» αυτή έδωσε και διαρρήγησαν προσχήματα λέλειπαν στούς «πιπάσκες». Τελικά διότι Υπουργός Χ.Ο.Π. έπανήλθε στήν απόφαση τού και άποδειμευε τού κτηρίου, ένω η τότε «Υπουργός Π.Ε., ΠΑΡΑ τις έκθεσες άρμοδων της «Αρχαιολογικής Ύπηρεσίας και ΠΑΡΑ τή Γνωμοδότηση διρ. 11/204-81 τού Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, ένεκριν τήν κατεδάφιση και τού υπόλοιπου σπιτου μέ δόποση τού της 25-5-81 με τήν ένδεξη, μάλιστα, «έπειγον...». Η δηοια και πραγματοποιήθηκε άμεσως μετά.

Ένω ο εισαγγελέας Ναυπλίου είχε «έπιληφθει τή ύποθεσεως», πλήρες μωστρίο καλύπτει τή συνέχεια της και τό μόνο που διακονιώθηκε ήταν ότι τό «Υπουργός Π.Μ. Τάξεων είχε διατάξει άνακρισεις για τυχών ευθύνης τών όργανων «Ασφαλείας, ένω η προτασμή του Πολεοδομικού Γραφείου Ναυπλίου μετατέθηκε από υπάλληλος, πλέον, στήν... Τρίπολη.

Και η κατακλείδη: τό τοπικό δρυγάν τής κατεδάφισης κάθε ίχνους τήν νεώτερης πολιτιστικής κληρονομίας τής πόλης ίδιοκτητής (...). διότι μπορούν νά αναπνευσουν και νά ένεργησουν όπως ο ίδιοκτητής του άποδειμευθέντος οικήματος...»

* Εφημ. «Αναγέννηση»

Γενική βιβλιογραφία

«Οι πρόσφατα και για δι. τι ένδιαφέρει έδω, τό «Άργος παραμένει έντελως παρθένης διάσφαση για τήν έπιστημονική έρευνα. Θέτουμε υπόψη τών άναγνωστων που θά ήθελαν, ένδεχμενως, περισσότερα στοιχεία για τά δυάδα θέματα θέμασια, τίς έργασίες:

1) «Πνευματικό Κέντρο οι Στρατάνες τού Ι. Καποδιστρίου», έφημ. Καθημερινή, 22-9-1978.

2) «Στρατώνες Καποδιστρία στό «Αργος: ιστορία και μία πολιτιστική μάχη», Αρχιτεκτονικά Θέματα, τόμος 13, 1979.

3) «Τά δράχει τού Γαλατίου Στρατού», δύο έπιφυλλιδες στήν Καθημερινή, 24 και 28-11-1979.

4) «Οι πολιτικές διαστάσεις μίας πολιτιστικής μάχης», έφημ. Καθημερινή, 12-5-1981.

5) «Η παραδοσιακή άρχιτεκτονική στό «Αργος», Αρχαιολογική «Ανάλεκτα έξ Αθηνών, τόμος XII, τέυχος 2, 1979 (1980).

6) «Capodistrias et la planification d' Argos», BCH, suppl. VI, Etudes Argiliennes, Γαλατίκη «Αρχ. Σχολή, 1981.

7) «Στρατώνες Καποδιστρία: Μία τυπικά «έλλαδικη περιπτώση», Οικονομικό Ταχιδρόμος, 15-1-1981.

8) «Ο Καποδιστρίας, ή έποχη του και ή δολοφονία του — δύνωσης πηγές πού διότι Αρχέλαο τού Γαλατίου στρατού», Πολιτικά Θέματα, 26-7-81.

Γενικά για τήν «καποδιστριακή» πολεοδομία, τά σχέδια πόλεων τήν έποχης και τήν ιστορία διων τήν «Καποδιστριακών» δημοσιών κτηρίων τής Αργολίδας, έπουμε, αυτή τήν περιόδο. σχετικό έργο.

Συγκεκριμένα μέτρα και προτάσεις γιά τή διάσωση του "Αργους"

Gilles Touchais
Αρχαιολόγος

Μέσα στή δεκαετία του 50, ή καλλιέργεια τής 'Αργολίδας άλλαξε ριζικά και μαζικά. Στή θέση τού βαμβακιού και τής τυφώνας, δράχες έντατη καλλιέργεια έσπειροδεύουν. Πιό προσδοκόφορα, ή καλλιέργεια αύτή άπειρε όργηρα μεγάλα κέρδη πού, δύο δεκαετίες δήν ήταν δυνατό νά έπενδυθούν σε βιομηχανίες, είχαν σάν αποτέλεσμα μιά εντονη οικοδομική δραστηριότητα. Ταυτόχρονα με τήν έγκατάλειψη τής ύπαιθρου, τό 1962 κατασκευάζονται στο κέντρο τής πόλης και στην παλιά συνοικία τά πρώτα κτίρια γιά εκμετάλλευση.

Οι συνέπειες τής οικοδομικής έξαρσης υπήρχαν καταστροφικές κυρίως γιά τήν παλιά συνοικία: τόσο γιά τήν ίδια τήν πόλη δοσ και γιά τήν πολιτική της κληρονομίας. 'Η πολεοδομία τού "Αργους δέν προσφέρεται γιά μιά τόσο πυκνή οικοδόμηση (στενοί δρόμοι, χωρίς πεζοδρόμια, αυχνοί αδιέξοδοι, έλλειψη θέσεων και χώρων γιά στάθμευση αυτοκινήτων, κτλ.).

'Η έλλειψη ένός συγκροτημένου πολεοδομικού σχεδίου στάθηκε ή αίτια τής άναρχης έξαπλωσης τής πόλης. Τα μικρά άγριοκοτύπου σπίτια την άντικασταντάνταν ήταν έπουν από πολυώρφες πολυκατοικίες, χωρίς προηγούμενη διευθέτηση τῶν υπόδομών (δρόμοι, όχετο κ.ά.), με αποτέλεσμα η πόλη νά άσφυκτια.

Κάτω από τίς συνθήκες αύτες, τά μνημεῖα τής πολιτιστικής κληρονομίας (άρχαια και νεοκλασικά) συνήκαν διάτηματα που έπεισαν την άρντητικές διεξεις, έμποδια στήν άναπτυξη τής σύγχρονης πόλης, με συνέπεια νά βρίσκονται κάτω από διαρκή άπειλή, νά υποβαλλονται σε μετατροπές, νά θυσιάζονται σε δόφειος μιάς βραχυπρόθεμης άναπτυξης. 'Αποτέλεσμα: η πόλη χάνει σιγά σιγά τήν ταυτότητά της και τή χαρακτηριστική της φυσιογνωμία.

Σε μια κοινή προσπάθεια νά αποφευχθούν οι κίνδυνοι αυτού, άρχαιοι λόγοι και πολεοδόμοι, 'Ελληνες και Γάλλοι, ένωσαν τής προστατείες τους σχηματίζοντας μιά θόμας έργασιας ή όποια έχει ήδη έντημερώσει τους υπεύθυνους φορείς γιά τά άποτελέσματα τής μελέτης της. Τίθεται ιδιώμας

τό έξης έρωτημα: Πώς είναι δυνατό νά ικανοποιηθούν συγχρόνως οι οικονομικές και κοινωνικές άνάγκες μιάς σύγχρονης άναπτυξης, οι πολιτιστικές άνάγκες μιάς άλληθινης προστασίας τής ιστορικής κληρονομιάς και οι επιστημονικές άνάγκες μιάς σωστής και συντονισμένης άρχαιολογικής έρευνας; Μέ άλλα λόγια, πώς είναι δυνατό η άναπτυξη τής σύγχρονης πόλης νά μή γίνει σε βάρος τής παλιάς, άλλα σε άρμονία με αυτήν; Πώς πρέπει νά ένεργησει κανείς ώστε οι μαρτυρίες τού παρελθόντος νά μήντημετωπίζονται σάν άρντητικά στοιχεία, άλλα νά ενταχθούν στή σύγχρονη ζωή τής πόλης; Πολλές προστάσεις έχουν δυνατό νά διατημετωπίσουν. Αύτες πού προτείνονται στή μελέτη πού άναφέραμε — και τών όποιων δίνουμε περιληπτικά τίς γενικές γραμμές — δέν είναι πάρα προτάσεις (συχνά άπλες κατευθυντήριες γραμμές), διατύπωση άνγκων που μπορούν νά πραγματοποιηθούν με διάφορα μέσα. Στή σημερινή φάση, αυτό που ευχόμαστε στά πάνω άπ' δύο είναι οι προτάσεις αύτές νά θεμελιώσουν μία συνεργασία άναμεσα στήν ένδιφερόμενους και νά έδραιωσουν έναν κοινό προβληματισμό και ηνα διάλογο άναμεσα στά ένδιφερόμενα μέρη.

Σχετικά μέ την πολεοδομική άναπτυξη, τά προτείνομένα μέτρα έξυπηρετούν στήν σκοπούς: 1) Τό συντονισμό τών έργασιων ύποδομής — ειδικότερα τόν δευτερεύοντα δρόμο 'Αθηνών-Τρίπολης και τό άρδευτικό δίκτυο στά άνατολική τής πόλης. 2) Τήν όργανωση τής (αύτή τή στιγμή άναρχης) πύκωσης τού πληθυσμού στό κέντρο τής πόλης — συνεχίζοντας τήν έφαρμογή τού καποδιστριακού σχεδίου — και τήν έπεικτα πρός Α. και Β. άφού γίνουν τά άπαριτη έργα ύποδομής. 3) Τέλος, τήν έφαρμογή ένός πολεοδομικού σχεδίου σε συνάρτηση με τούς υπάρχοντες άξονες που πρόκειται νά χαραχθούν ώστε νά συνδεθεί τό κέντρο με τό δρόμο 'Αθηνών-Τρίπολης καθώς και με τίς άρχαιολογικές ζώνες πού θά καθοριστούν.

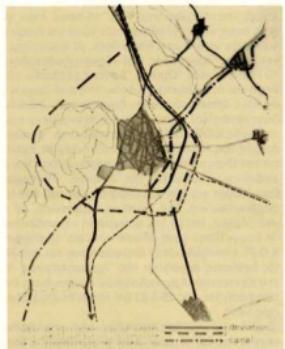
Αύτες οι άρχαιολογικές ζώνες έξετάζονται στό δευτέρη μέρος τῶν προτάσεων πού άφορον τήν πολιτιστική κληρονομιά και πού χωρίζονται σε δύο έντοπης: τήν προστασία και τήν ένσωματη.

Προτείνεται, λοιπον, ο καθορισμός — με βάση τά άποτελέσματα δλων τῶν άνασκαφικών έρευνών πού έχουν γίνει ως σήμερα — μιάς συνε-

χούς άρχαιολογικής ζώνης πού θά συμπεριλάβει τούς δύο λόφους, τής 'Ασπιδας (Προφήτη Ηλία και τούς πρόποδες του) και τής Δράσιας, καθώς και τήν περιοχή τού άρχαιού θεάτρου, τίς ρωμαϊκές θέμερες και τήν άγορά. Μέσα σ' αυτή τή ζώνη, πού περιλαμβάνει πλήθη άρχαιολογικών μνημείων, οι άνασκαφές θά γίνονται κάπως από τής καλύτερες δυνατές συνθήκες. Ωστόσο, ή οικόδομηση θά άπαγορευθεί μόνο στόν τομέα θεάτρου-άγορας — πού θα κηρυχτεί προστατευμένη ζώνη — πού θα γίνουν απαλλοτριώσεις. Είναι γνωστό διτή η ζώνη, στήν οποία έχουν γίνει εκτεταμένες άνασκαφές, άποτελούσε τό πολιτικό και θρησκευτικό κέντρο τής άρχαιας πόλης. Είναι, κα-

1. Στήν πολιά πόλη με τούς στενούς και λαβυρίνθινους δρόμους χωρίς πεζοδρόμια, τά χαμηλά άγροτικά σπίτια, που κατοικούνται από μία μόνο οικογένεια, άντικοθίστανται οιγά στού πολικώφες πολικαποτίκες, χωρίς καμία προηγούμενη μετατροπή τού πολεοδομικού σχεδίου, πού φυσικά δέν προσαρμόζεται σε μία τέτοια σύζητη του πληθυσμού.

2. Ο συντονισμός του άδικου δίκτυου στό άνταλικό τμήμα τής πόλης: σιδηροδρομικές γραμμές, δευτερεύουσες δρόμοι, άρδευτικό δίκτυο. Αύτη τή κάτωφη, σχεδιασμένη από τον Gilles Reynal και τόν Hubert Rio, είναι μία διπλωματική πρόταση που δείχνει έμφανες διτή άποτελέσματα διάσωσης της θεάτρου-άγορας που έχει σημειώσει η έντημετωπίση στήν πόλη.

τά συνέπεια, πρωταρχική άνάγκη νά διατηρηθεί αύτό το σύμπλεγμα, όφου μάλιστα ένα μεγάλο μέρος τών οίκοπέδων άντησε ήδη στό έλληνικό δημόσιο.

Προκειμένου νά άποφευχθεί η κερδοσκοπία — άποτελεσμα άπαλοτριώσεων χωρίς προγραμματισμό — προτείνουμε νά άποκτήσει τό έλληνικό δημόσιο οικόπεδα, στις περιοχές μελλοντικής έπεκτασης της πόλης καί, όπως είπαμε ήδη, νά δημιουργήσει τις άπαραίτητες υποδομές. Σέ αύτά άκριβώς τα οικόπεδα, με βάση τό νόμο 79/880 γιά μεταφορά τού συντελεστή δόμησης, θα μεταφερθούν τά δικαιώματα οικοδόμησης τών ίδιοκτητών άκινήτων πού βρίσκονται στις περιοχές δημού ή οικοδόμηση είτε θά άπαγορεύεται είτε θά ρυθμίζεται από τό νόμο.

‘Η προστασία δέν πρέπει νά περιορίστε στίς άρχαιοτητες άλλα νά έπεκταθεί στα μεμονωμένα καποδιστριακά καί νεοκλασικά κτίρια, καθώς καί σε πολλά παραδοσιακά συγκροτήματα πού έχουν μεγαλύτερη άξειά σαν σύνολα. Θά έπρεπε τά μεμονωμένα κτίρια νά προστατευθούν καί νά διατηρηθούν, άλλα έπειδή ή ισχύουσα νομοθεσία δέν άρκει γι’ αυτό, πρέπει τό κράτος νά παροτρύνει τούς ίδιοκτήτες νά τά διατηρούν, μέ επιχορηγήσεις, φορολογικές άπαλλαγές, άρχιτεκτονική βοήθεια, μεταφορά τού συντελεστή δόμησης καί άλλα ένθαρρυντικά μέτρα. ‘Οσο γιά τά συγκροτήματα, δέν ύπάρχει λόγος νά άπαγορευτεί η οικοδόμηση, δεδομένου διτού οι χώροι αύτοί έξακολουθουν νά είναι ζωντανοί καί πρέπει νά συνεχίσουν νά ζουν καί νά έξελίσσονται. Θά ύποκεινται, ώστοσο, σε άρχιτεκτονικό έλεγχο, προκειμένου τά νέα κτίρια νά σεβαστούν τό ρυθμό τού συνόλου.

‘Ομως, μόνη ή προστασία δέν άρκει. ‘Απαραίτητη είναι και ή ένσωμάτωση τών μνημείων τού παρελθόντος, έτσι ώστε νά μη συνιστούν στοιχεία ξένα στήν πόλη. ‘Ένσωμάτωση σημαίνει έκμετάλευση τών μνημείων τού παρελθόντος σάν ένός άπο τά συνθετικά στοιχεία της πόλης καί σάν ένός χώρου άποσυμφόρησης στήν καρδιά μιᾶς πυκνοκατοικημένης πόλης. Σημαίνει άκομη τή μεριά ή πανένταξη λειτουργιών τής άρχαιας πόλης μέσα στη σύγχρονη: π.χ. δργάνωση παραστάσεων στό άρχιο θέατρο καί διευθέτηση τής άγοράς καί τών προσβάσεων της, προκειμένου νά έπανακτήσει τόν άρχικο της χαρακτήρα καί νά ξαναγίνει ένας τόπος συγκεντρώ-

3. Η άρχιολογική προστατευμένη ζώνη πού πρέπει νά περιλάβει: Βόρεια τήν ‘Ασπιδα ή λόφο τού Προφήτη ‘Ηλία και τίς άνωτοικες και νοτιοανωτοικες πλαγιές του (προϊστορικός οικισμός), τη στενοχωρία τής Δέιρας (προϊστορική νεκρόπολη). Δυτικά το λόφο της Λάρισας και Νότια την περιοχή τού θεάτρου, τού άδειου, τού ‘Αφροδίσιου, τών θερμών καί τής άγοράς. Άυτός ο τομέας είναι ο πιό σημαντικός γιατί άντιστοιχει στό κέντρο τής άρχαιας πόλης. ‘Αποτει μιά ένσωματη προστασία (άπογεύουσα οικοδόμηση κ.ά.). ‘Όπως βρίσκεται σέ διπτή περιοχή, πρέπει νά γίνουν διευθετήσεις προκειμένου νά ένσωματωθεί στη σύγχρονη πόλη (είσοδοι, άναστηλωση κλπ.). Σχέδιο τόν G. Reynal και H. Rio.

4. Σχέδιο άναστηλωσης τών θερμών. Σέ δεύτερο πλάνο τό θέατρο. Μελέτη τών G. Reynal και H. Rio.

σεων. Έξ αλλου, πρέπει νά ύπογραμμιστεί διτή ή «άρχαιολογική προστατευόμενη ζώνη» καταλαμβάνει τό χώρο τόν όποιο τό σχέδιο του Καποδιστρία προόριζε γιά ένα μεγάλο πάρκο, συνθετικό στοιχείο τῆς πόλης, διλλά ταυτόχρονα και χώρο αποσυμφόρησης τού δάστικο κέντρου. Σήμερα μπορούμε νά σκεφτούμε τη δημιουργία ένός άρχαιολογικού πάρκου.

Η προσπάθεια ένσωμάτωσης τῆς πολιτιστικής κληρονομίας στίς λειτουργίες τῆς σύγχρονης πόλης άπαιτει έργα διευθέτησης τού χώρου και άναστηλωσης, τὰ όποια πρέπει νά πραγματοποιούμεται σύμφωνα μέ ένα προγραμματισμό. Ορισμένα ἀπό τά έργα αυτά μελετοῦνται ήδη — συγκεκριμένα τὰ σχετικά μέ τὸ θέατρο καὶ τίς θέμες — καὶ σύντομα θά άρχισει ή σταδιακή ἐκτέλεσή τους.

Είναι φανερό διτή αύτές οι προτάσεις δέν άποσκοπούν στό νά καταστή-

σουν τό «Αργος μία πόλη-μουσείο. Σκοπός τους είναι νά συμπεριληφθούν στην άναπτυξή τῆς πόλης οι άξεις τόσο τού παρελθόντος όσο καί τού παρόντος και τού μελλοντος, ἐτοι ώστε, μεγαλώνοντας, ἡ πόλη νά μή χάσει τόν ιδιαιτέρο της χαρακτήρα. Η θεμελιώδης προϋπόθεση γιά τήν επιτυχία ένός παρόμοιου ἔγχειρήματος είναι ή συνεργασία, σέ δόλα τά επίπεδα, ἀνάμεσα στούς διάφορους φορείς πού ἐπεμβαίνουν στη διαμόρφωση τῆς πόλης: τόσο τούς φορείς πού ἐρευνούν τό παρελθόν, όσο καί αύτούς πού δρυν στό παρόν. Μέ τά σημειρινά δεδομένα, σημαντικότερη ἀπό τό πρόβλημα τῶν οὐλικῶν μέσων είναι ή ἀπόδοχή αυτῆς τῆς νοοτροπίας πού θά βοηθήσει νά έχει προστεπει τό ἀδιέξοδο: πρέπει νά γίνει ένα πρόγραμμα σύνθεσης γιά τή διευθέτηση καὶ τήν ἔξελιξη τῆς πόλης, ένα κατευθυντήριο σχέδιο προκειμένου κάθε συγκεκριμένο μέτρο

πού έφαρμόζεται νά έγγραφεται σέ μάκρωπρόθεσμη προσποτική. Είναι βασικό νά σταματήσουν ή ἀναρχία καὶ οι σπασμωδικές ἑνέργειες πού κυριάρχουν μονωταλικά, ὡς σήμερα, δημιουργώντας τή χαώδη αύτή κατάσταση στήν οποία βυθίζεται η πόλη. Είναι βασικό καὶ ἐπίγειον.

Οι φωτογραφίες είναι τού Philippe Collet.

ARGOS: A 3000 Year Old Modern Town is in Danger

The Argos excavations, carried out by the French School of Archaeology, although less impressive in finds than the excavations in Delphi and Delos island are equally important. The reason is that the finds of an excavated sanctuary do not usually provide us with information on the structure of a society as do the finds of an entire town like Argos, which has been inhabited continuously since the end of the 3rd millennium B.C. The case of Argos is exceptionally interesting, because, in spite of all the invasions, foreign occupations and destructions the town went through, it has not ceased to develop. Since 1960, however, the antiquities of Argos have been threatened to perish by an increased building activity. This situation, that has become an emergency, urged the French School of Archaeology and the Greek Archaeological Service to undertake a common operation for the rescue of the town. They started a close collaboration on answering questions and exchanging information related to the ancient town, this, consequently, resulted to the better handling of town-planning problems and to the formation of valid proposals pursuing the harmonic coexistence of the modern and the ancient town. These proposals can be summarised as follows:

A zone of antiquities should be determined, in which the hills of the Aspis and the Larissa will be included as well as the area around the ancient theater and the roman baths. This area could be formed to an "archaeological park" in the center of an over populated town. Argos should expand toward its east and north part. Last, but not least, special attention should be paid to the remaining buildings, of the time of Capodistria. They can be preserved only if the state encourages and helps their owners - beside their preservation, they should also be incorporated in the life of the modern town and regain their original or relevant function. In the areas with the preservable buildings new edifices can be allowed under the strict condition that their form and appearance should be in harmony with that of the old ones.

The above proposals do not seek to transform Argos into a town-museum but to help, so that Argos, along with the development, retains its exceptional cultural character.

5. Μελέτη πού συγκεντρώνει καποδιστριακά καὶ νεοκλασικά σπίτια καὶ συνοικίες πού παρουσιάζουν άρχιτεκτονικό ένδιαφέρον καὶ θά έρπετο νά προστατευθούν καὶ νά άναστεχούν μέ τήν έπι-βλεψη ένός άρχιτέκτονα. Σχέδιο τῶν G. Reynal καὶ H. Rio.

